

Schaktningsövervakning i Höga

Arkeologisk förundersökning
Torsby socken, Höga 1:3, Torsby 197 och 376

Mattias Öbrink

Rapport 2006:54

Schaktningsövervakning i Höga

Arkeologisk förundersökning
Torsby socken, Höga 1:3, Torsby 197 och 376

Mattias Öbrink

Bohusläns museum

RAPPORT 2006:54

ISSN 1650-3368

Manusförfattare Mattias Öbrink

Layout och grafisk design Pia Hansson (omslag), Pia Claesson, Gabriella Kalmar (inlaga)

Redigering Gabriella Kalmar

Tryck och distribution Bohusläns museum

Underlagskartor ur GSD-Fastighetskartan, röda kartan. Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriverket medgivande 90.8012

Kartor godkända från sekretessynpunkt för spridning Lantmäteriverket 2006-10-30. Dnr 601-2006/1883.

BOHUSLÄNS MUSEUM

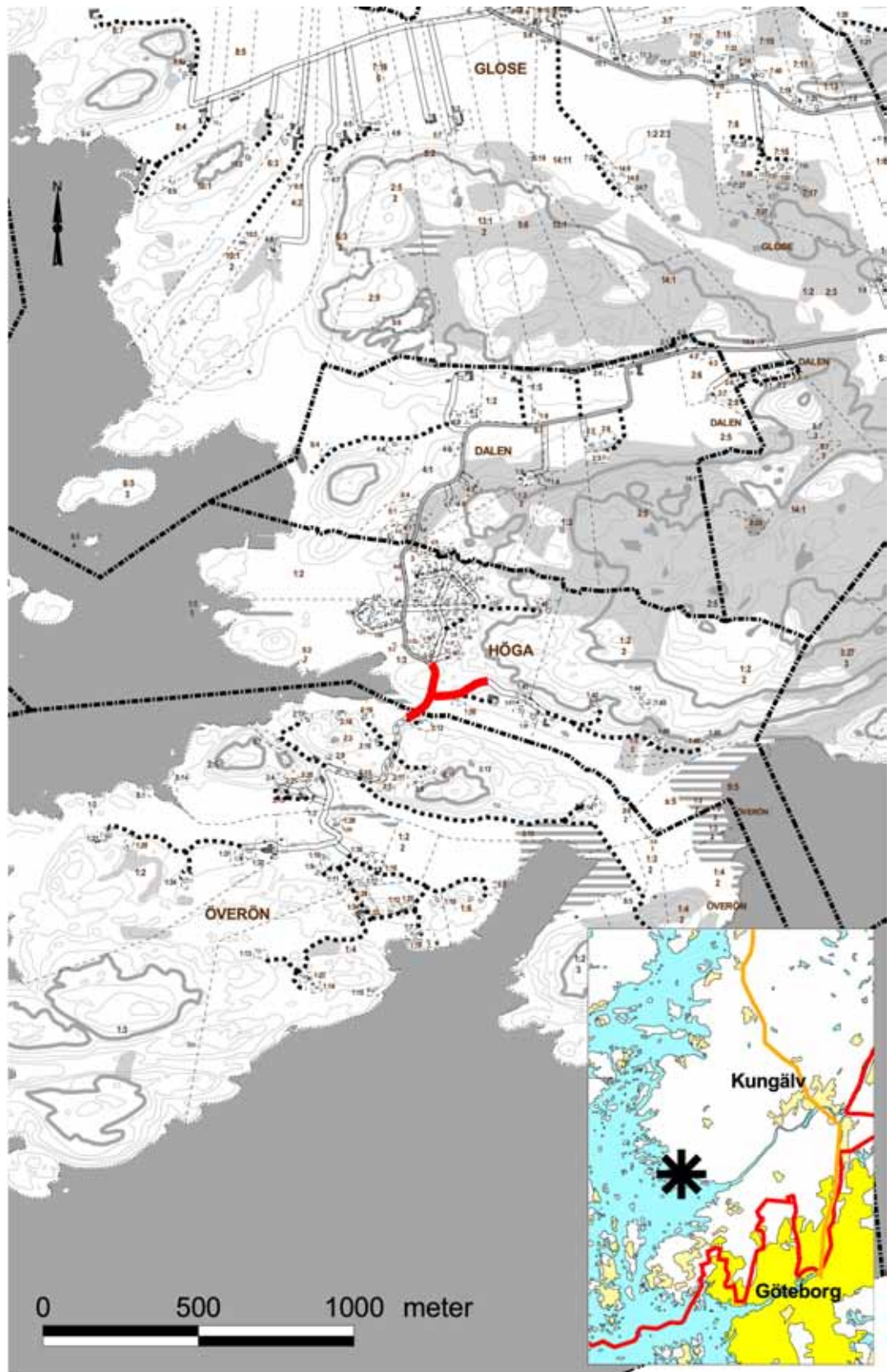
Museigatan 1, Box 403, 451 19 Uddevalla

tel 0522-656500, fax 0522-656505

www.bohusmus.se

Innehåll

SAMMANFATTNING.....	5
BAKGRUND	5
LANDSKAPSBILD.....	6
NATUR OCH KULTURLANDSKAP	6
FORNLÄMNINGSMILJÖ	6
HISTORISKT KÄLLMATERIAL	6
METODIK.....	8
RESULTAT	8
DELSTRÄCKA A.....	8
DELSTRÄCKA B.....	9
DELSTRÄCKA C.....	9
DELSTRÄCKA D	10
TOLKNING AV RESULTATEN.....	12
RESULTAT GENTEMOT UNDERSÖKNINGSPLANEN	13
MATERIALETS POTENTIAL	14
SLUTSATSER SAMT ÅTGÄRDSFÖRSLAG	14
REFERENSER.....	15
OTRYCKTA KÄLLOR	15
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	16
FIGURFÖRTECKNING.....	17
BILAGOR.....	17

Figur 1: Utdrag ur digitala fastighetskartan Kungälv kommun, skala 1:20 000, med undersökningsområdet markerat. Godkänd från sekretessynpunkt för spridning, Lantmäteriverket 2006-10-30. Inklipp; utsnitt Röda kartan med undersökningsområdet symboliskt markerat.

Sammanfattning

Med anledning av schaktning inför nydragning av el- och bredbandskablar genomförde Bohusläns museum 2006-07-19 till 2006-07-20 samt 2006-07-26 en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheterna Höga 1:3 med flera, Kungälv kommun. Uppdragsgivare var Kungälv Energi AB. Schaktningsarbetet tangerade de sedan tidigare kända fornlämningarna Torsby 197 och Torsby 376. Syftet med undersökningen var att erhålla nya kunskaper om de berörda fornlämningarnas omfattning, datering och vetenskapliga potential.

Schakten för den nya el- och bredbandskabeln följde diken och tidigare nedgrävda telekablar. Schaktet kom därför till stor del att grävas genom sedan tidigare omrörda massor. Påträffade anläggningar var skadade av tidigare markgrepp. Vid undersökningen påträffades trots detta anläggningar som antyder att den idag synliga gravfältsmiljön vid Torsby 376 är resterna av ett större sammanhängande gravfält. Fem anläggningar som kan tolkas som rester av gravar påträffades i de grävda schakten. I ett brandlager, A2, framkom humana brända ben vilka ¹⁴C-daterats till tidig vendeltid (andra hälften av 500-talet–början av 600-talet). Vid Torsby 197 påträffades inga lämningar.

Det är Bohusläns museums åsikt att ytterligare antikvariska bedömningar bör göras vid eventuella framtida markarbeten inom det nu undersökta området.

Bakgrund

Den 19 till 20 juli samt 26 juli 2006 utförde Bohusläns museum en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheterna Höga 1:3 med flera, Torsby socken, Kungälv kommun, Västra Götalands län. Den arkeologiska förundersökningen i form av schaktningsövervakning föranleddes av nydragning av el- och bredbandskablar. Inom och intill exploateringsområdet finns de sedan tidigare kända fornlämningarna Torsby 197 och 376. Uppdragsgivare och kostnadsansvarig var Kungälv Energi AB, enligt Länsstyrelsens beslut dnr 431-69971-2005. Ansvarig institution var Bohusläns museum med Mattias Öbrink som projektledare och rapportansvarig samt Per Falkenström som fältpersonal. Syftet med förundersökningen var att erhålla nya kunskaper om de berörda fornlämningarnas omfattning, datering och vetenskapliga innehåll.

Det nya schaktet drogs genom Torsby 197 och tangerade Torsby 376.

Torsby 197 ligger i södra delen av förundersökningsområdet och är registrerad som en hamnanläggning. Fornlämningen utgörs av det uppgrundade sundet mellan Höga och Lilla Överön. Detta sund har föreslagits vara identiskt med det "Haugasund" som nämns på ett flertal ställen i Snorri Sturlasons kungasagor (se bland annat Åhman 1978).

På ett höjdparti direkt nordöst om förundersökningsområdet ligger Torsby 376, ett gravfält med trolig datering till järnålder. Gravfältet ligger 5–15 m ö.h. I Torsby 376 ingår Torsby 5:1-3. Enligt uppgifter i fornminnesregistret omfattar Torsby 5 och 376 minst 13 stensättningar. Vid inventeringar de senaste åren har ytterligare gravar påträffats och gravfältet omfattar enligt dessa minst 26 säkra och 3 osäkra gravar inom en yta av cirka 200x80 meter. Det finns även tecken på att gravfältet fortsätter söder om den väg som idag utgör den sydliga avgränsningen (Wickerts 2002, manus).

På ett höjdparti väster om förundersökningsområdet finns Torsby 4, en hög, 15 meter i diameter och 1,7 meter hög. Enligt FMIS finns en lokal sägen som berättar att det: "skall i högen finnas en kopparkittel full med guld. En man som grävde efter denna blev sjuk och sedan dess har ingen grävt där." Även inom detta område har vid senare års inventeringar indikationer på fler gravar påträffats (ej publicerat). Enligt uppgift av Mari Wickerts, arkeolog och ordförande i föreningen Arkeologi på väg, kan Torsby 4, 5 och 376 tidigare ha ingått i ett sammanhängande gravfält (Mari Wickerts, muntligt 2006-07-20).

Landskapsbild

Natur och kulturlandskap

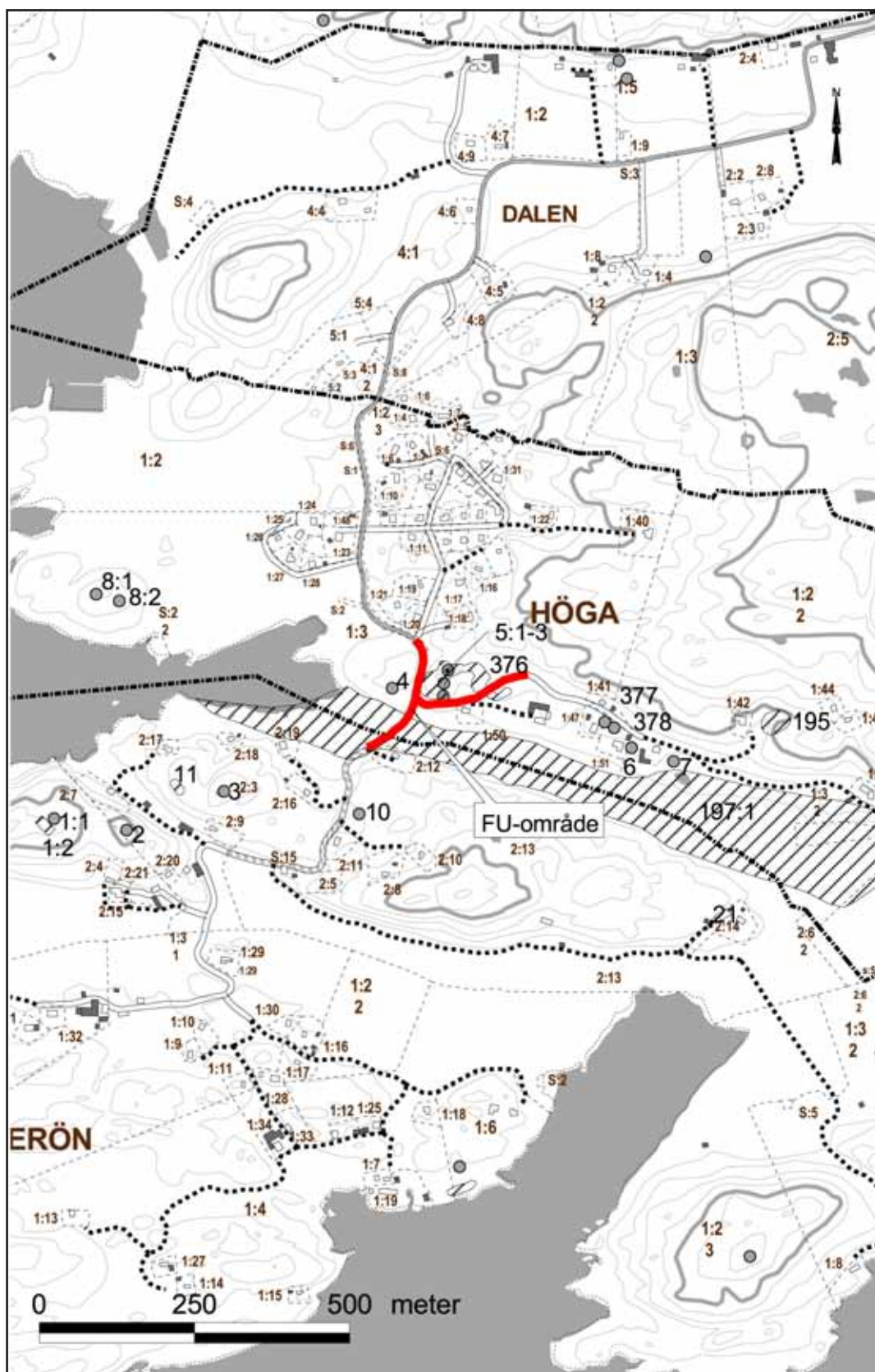
Undersökningsområdet ligger på norra sidan av Nordre älvs utlopp, intill det sund som skiljer Höga från Överön. Landskapet på norra sidan av sundet utgörs av kuperad strandnära betesmark med inslag av berg i dagen som ligger 2–15 m ö.h. Längre åt norr vidtar högre liggande hållmarker. Sundet mellan Höga och Överön är idag nästan helt igenvuxet och utgörs av sank betesmark.

Fornlämningsmiljö

I närområdet finns ytterligare stensättningar och även bronsåldersrösen, högar, fossil åkermark samt en stenåldersboplats. Från området finns även ett flertal lösfynd med datering från stenålder och framåt. På den närbelägna fastigheten Höga 1:2 undersöktes i slutet av 1990-talet dumpmassor från ett djurdammsbygge. Undersökningen resulterade i ett rikt fyndmaterial med tyngdpunkten förlagd till romersk järnålder och vikingatid (Wickerts 1998). Vid en provundersökning i anslutning till djurdammen 2004 konstaterades dock att de fyndförande massorna kan ha varit påförda (Mattsson, Ihr och Nyqvist 2004).

Historiskt källmaterial

Som nämnts ovan kan sundet vid Höga vara det Haugasund som omnämns i Snorri Sturlasons kungasagor. Gården Höga nämns första gången 1388 i samband med biskop Eysteins visitationsresa. Under 1500-talets andra hälft är Höga omnämnt som kronogods (Wickerts 1998).

Figur 2: Utdrag ur digitala fastighetskartan Kungälv kommun, skala 1:10 000, med undersökningsområdet och omgivande fornlämningar markerade. Godkänd från sekretessynpunkt för spridning, Lantmäteriverket 2006-10-30.

Figur 3. Sprängningsarbete 2006-07-26. Foto: Per Falkenström.

Metod

Schaktningsarbetet utfördes med grävmaskin med en 0,3 meter bred skopa. Det nya schaktet grävdes i anslutning till befintliga vägar. I den nord-sydliga sträckningen anlades schaktet intill befintlig nedgrävd telekabel. Utmed större delen av sträckningen anlades schaktet i eller intill diket. I delar av området grävdes schaktet genom påförda massor - som vägbank genom delar av Torsby 197, buss- och vändplats och anlagd trädgårdsterrassering. Påträffade anläggningar delundersöktes. Det grävda schaktet, påträffade anläggningar och fynd påträffade utanför anläggningar mättes in med GPS. Schakt och anläggningar dokumenterades även med digitalfoto. Fynd som påträffades i anläggningar relaterades till respektive anläggning.

Inom nedan beskrivna delsträcka C (se figur 6) framkom ställvis berg direkt under torven. På grund av det ytliga berget kunde schaktet inte grävas till önskat djup. Efter samråd med Länsstyrelsen förordade Bohusläns museum att kabeln skulle läggas i ett sprängt schakt utmed denna sträckning. Sprängningsarbetet utfördes 26 juli 2006 och övervakades av en arkeolog från Bohusläns museum. Det sprängda schaktet lades i samma sträckning som tidigare grävt schakt och orsakade inget markingrepp utanför schaktet.

Resultat

Totalt 340 meter schakt grävdes. De delar av schaktet som ej grävdes genom påförda massor dokumenterades som delsträcka A–D. Totalt sju anläggningar påträffades. De brända ben som påträffades tillvaratogs, övriga fynd återdeponerades efter bedömning. För anläggnings- och schaktbeskrivningar se bilaga 1 och 2, för schaktplan se figur 6. Nedan följer en sammanställning av resultaten inom respektive delsträcka.

Delsträcka A

Sträckte sig från korsningen vid Vråstigen i norr till anlagd buss- och vändplats i söder. Vägen löper här i en svacka mellan två höjdparter. Schaktet grävdes öster om vägen i diket intill tidigare nedlagd telekabel. Schaktet var 0,3–0,4 meter brett och 0,45–0,65 meter djupt. I norra delen av schaktet påträffades en eventuellt slagen flinta. Två anläggningar påträffades, A1 och A2.

A1 var en härdrest, den låg endast delvis i schaktet. Den var 0,2x0,1 meter stor i schaktet och 0,05 meter djup. Fyllningen utgjordes av svart sand med enstaka kolbitar och skörbrända stenar. Anläggningen har troligen förstörts vid tidigare nedläggande av telekabel.

A2 var ett brandlager, cirka 17 meter långt (norr–söder) och cirka 0,25 meter tjockt. I den östra delen av schaktet var A2 delvis stört av schakt för telekabel. Lagret bestod av sotig, svart sand med inslag av skörbränd sten. I lagret

påträffades brända ben, F1-5, se bilaga 3. Söder om A2 vidtog ett mörkbrunt sandlager med inslag av mussel- och snäckskal.

Figur 4. Schaktning vid Vråstigen. Foto: Mattias Öbrink.

Delsträcka B

Sträckte sig från buss- och vändplats i norr till sundet mellan Höga och Överön i söder. Schaktet grävdes öster om vägen intill tidigare nedgrävd telekabel. Söder om den här beskrivna delsträckan kom schaktet att gå i påförd vägbank. Södra delen av schaktet berörde Torsby 197. Schaktet var 0,6–0,9 meter brett och 0,6–0,7 meter djupt. I hela sträckningen var marken omrörd sedan tidigare schaktgrävning. Endast i den östra schaktkanten var marken orörd. Ett fynd påträffades, ett bearbetat föremål av bergart. En anläggning, A3, påträffades.

A3 framkom under torven/matjorden i östra schaktkanten och var en grop med plan botten och sluttande sidor, cirka 2 meter lång (norr–söder) och 0,2 meter djup. Fyllningen utgjordes av brunsvart humös sand med enstaka skärviga stenar. I södra delen fanns en stor sten. I den del av schaktet som anlades genom Torsby 197 påträffades inga fynd eller anläggningar.

Delsträcka C

Sträckte sig från anlagd buss- och vändplats i väster till anlagd trädgårdsterrasser i öster. Schaktet grävdes söder om befintlig väg. Schaktet var 0,3–0,6 meter brett och 0,1–0,3 meter djupt. Mestadels framkom berg direkt under torven. På delar av sträckningen fick därför sprängningsarbeten göras för den nya el- och bredbandskabeln (se ovan). Två anläggningar, A4 och A5, påträffades.

A4 var ett brandlager. Anläggningen påträffades i en svacka i berget. Den var cirka 0,7 meter lång (öst–väst) och 0,45 meter bred (norr–söder) och 0,1

meter tjock. Lagrets södra del framkom under torven och den norra under cirka 0,3 meter vägfyllning. Troligen sträcker sig brandlagret längre mot norr under befintlig väg. Fyllningen utgjordes av svart, fet, sotig sand. Över lagret låg en 0,3 meter stor sten. En bit slagen kvarts påträffades i anläggningen.

A5 var en stenkonstruktion som utgjordes av tre stenar, 0,4–0,3 meter stora. De påträffades lagda intill varandra under torven direkt på berget. Intill stenarna påträffades brända ben, F6, se bilaga 3.

Delsträcka D

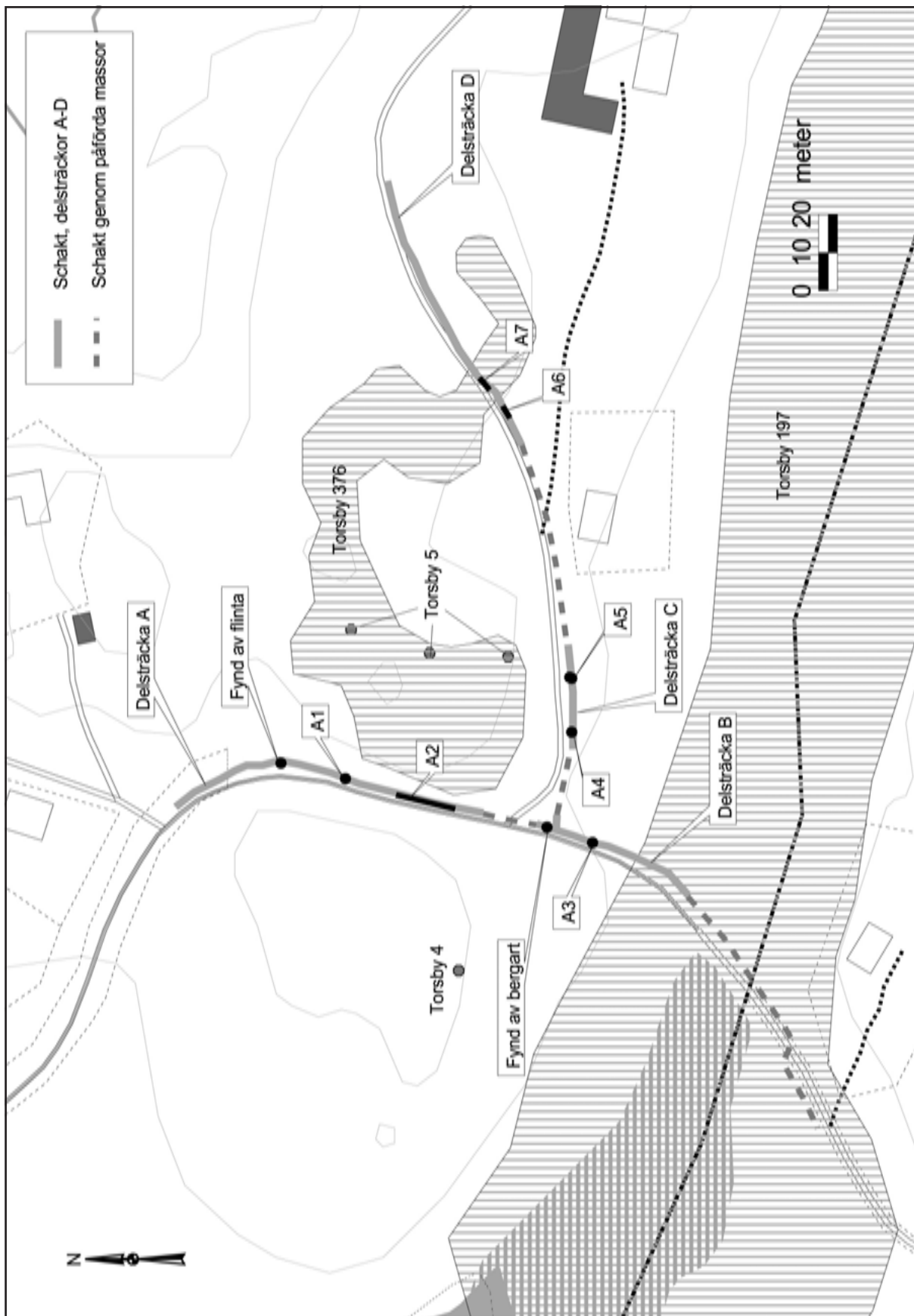
Sträckte sig från en mindre vägkorsning med påförda massor i väster till förundersökningsområdets slut i öster. Schaktet sträckte sig genom Torsby 376. Schaktet grävdes i dike söder om befintlig väg. Schaktet var 0,3–0,4 meter brett och 0,2–0,55 meter djupt. Två anläggningar, A6 och A7, påträffades.

A6 var en stenpackning, cirka 3 meter lång i schaktets längdriktning, cirka 0,35–0,55 meter tjock och bestod av 0,05–0,3 meter stora stenar i flera skikt. Fyllningen mellan stenarna bestod av brunsvart sand. Inga fynd påträffades.

A7 var en stenpackning, cirka 3 meter lång i schaktets längdriktning och cirka 0,45 meter tjock. Den bestod av 0,3–0,4 meter stora stenar och mindre skärviga stenar i flera skikt. Fyllningen mellan stenarna bestod av brunsvart sotig sand. Den brunsvarta fyllningen fortsatte utanför stenpackningen ytterligare 2 meter mot nordöst, fram till en bergsklack. Stenpackningen var täckt av 0,2 meter tjock torv. Inga fynd påträffades.

Figur 5: Delsträcka D från sydväst. Till höger om schaktet syns gravar. Foto: Per Falkenström.

Figur 6: Schakt och anläggningar. Skala 1:1500. Godkänd från sekretessynpunkt för spridning, Lantmäteriverket 2006-10-30.

Tolkning av resultaten

Schakten för den nya el- och bredbandskabeln grävdes till stor del genom sedan tidigare omrörda massor, dessutom var schaktet smalt. Trots detta påträffades ett antal anläggningar som kan knytas till ett gravfält i de delar av schaktningen som berörde Torsby 376.

Inom delsträcka A påträffades indikationer på att Torsby 4 och Torsby 376 kan ha ingått i ett gravfält. Sannolikt har tidigare markingrepp i form av vägbygge, dikesgrävning och telekabelnedläggning förstört mycket av lämningarna. På västra sidan av vägen var slänten urgrävd för vägen.

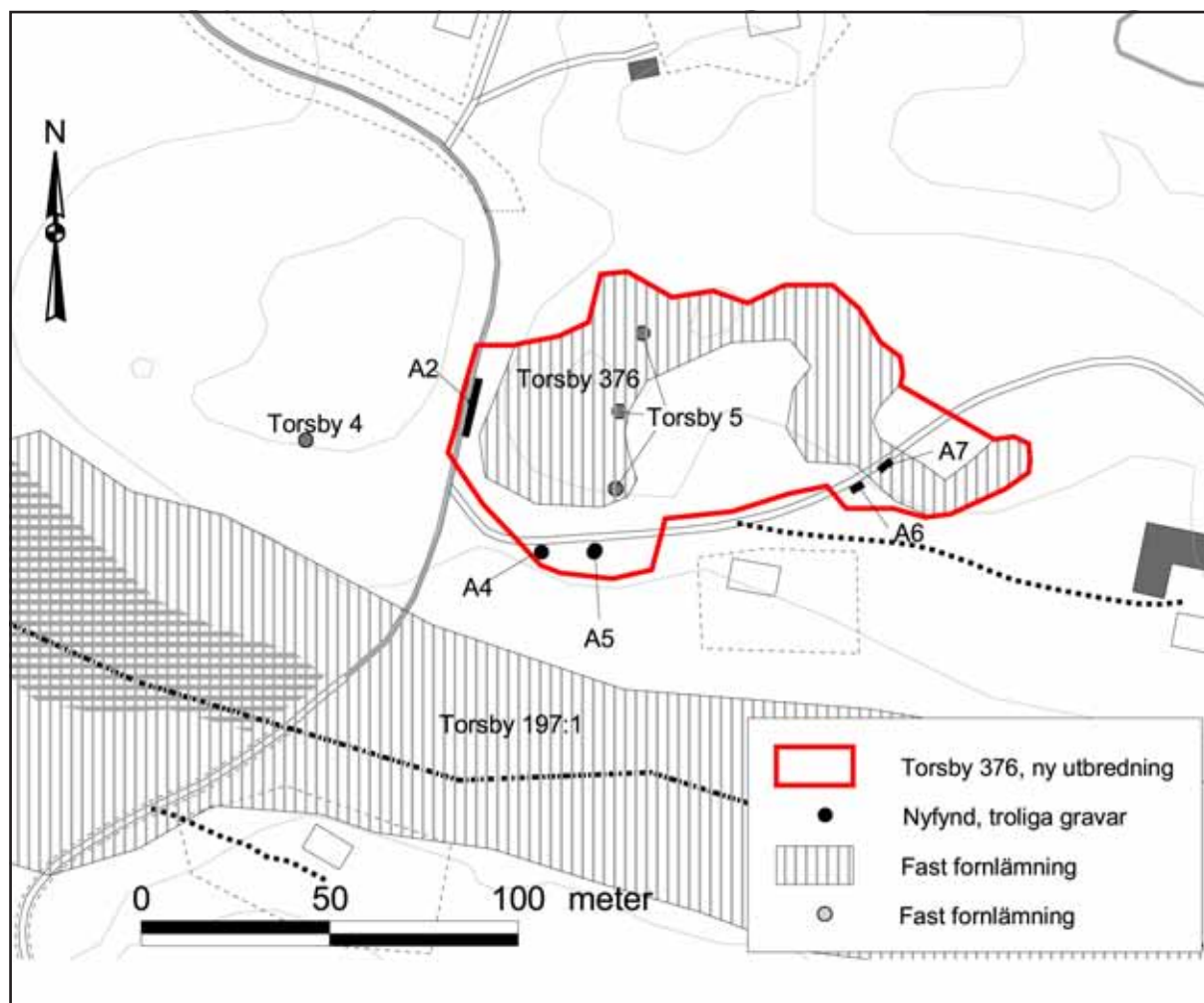
A1 är troligen resterna av en härd. A2 är ett brandlager med sotig sand, skörbränd sten och brända ben. En osteologisk bedömning av de brända benen har gjorts. Det visade sig att flera av benen från A2 var från människa, se bilaga 3 och 4. Fynd F3, bestående av 1 fragment överkäke, humant, 1 fragment käke, humant, 1 kraniefragment, humant och 6 obestämda fragment har ¹⁴C-daterats till andra hälften av 500-talet–början av 600-talet, se bilaga 3 och 5. Troligen utgör brandlagret resterna av en grav som funnits här. Då lagren över A2 var omrörda går det inte att avgöra om den eventuella graven haft en överbyggnad.

Inom delsträcka C påträffades indikationer på att Torsby 376 sträcker sig söder om nuvarande begränsning. Om gravfältet har en större utsträckning mot söder är denna del troligen delvis förstörd av tidigare markingrepp som vägbygge, bygge av buss- och vändplats och anläggande av trädgårdsterrassering. Brandlager A4 utgör möjligen resterna av en, av tidigare vägbygge, förstörd grav. Då lagren över brandlagret var omrörda går det inte att avgöra om en eventuell grav haft en överbyggnad. Stenkonstruktion A5 kan vara en konstruktion som ingått eller ingår i en grav, eventuellt en del av stenpackningen eller kantkedjan tillhörande en grav som till största delen är belägen söder om befintlig väg. Antydning till en grav kan skönjas söder om det grävda schaktet. Om här finns en grav är den troligen delvis förstörd av tidigare markingrepp. De brända ben som påträffades intill A5 visade sig vid den osteologiska bedömningen bestå av ett rörbensfragment, animalt och ett obestämt fragment, animalt, med slaktspår.

Inom delsträcka D framkom två stenpackningar A6 och A7. Dessa tillhör troligen två av markingrepp skadade gravar.

Förundersökningens resultat tyder på att gravfält Torsby 376 har en större utbredning åt väster och söder än den tidigare registrerade. Bohusläns museum föreslår därför att utbredningen för Torsby 376 utvidgas, se figur 7. Det finns tecken på att den idag synliga gravfältsmiljön med Torsby 4, 5 och 376 är resterna av ett större sammanhängande gravfält. För en bättre bild av gravfältsmiljön bör därför förundersökningens resultat kompletteras med de inventeringar som gjorts av Torsby 376 och Torsby 4.

Inga fynd eller anläggningar påträffades i den del av Torsby 197 som berördes av schaktningsarbetet. Tolkningen och dateringen av grop A3 är osäker.

Figur 7: Föreslagen ny utbredning för Torsby 376. Skala 1:2000. Godkänd från sekretessynpunkt för spridning, Lantmäteriverket 2006-10-30.

Resultat gentemot undersökningsplanen

I undersökningsplanen angavs att syftet med förundersökningen var att ge nya kunskaper om de berörda fornlämningarnas omfattning, datering och vetenskapliga innehåll. Delar av matjorden skulle undersökas för att få en uppfattning om fyndförekomst och lagersammansättning. Eventuella anläggningar skulle mätas in med GPS, dokumenteras och undersökas översiktligt.

Vid undersökningen påträffades anläggningar som antyder att den idag synliga gravfältsmiljön är resterna av ett större sammanhängande gravfält. Fem anläggningar som kan tolkas som rester av gravar påträffades i de grävda schakten. I ett brandlager, A2, framkom humana brända ben vilka ¹⁴C-daterats till tidig vendeltid (andra hälften av 500-talet - början av 600-talet). Genom undersökningen har ytterligare kunskaper om Torsby 376 erhållits. Inom Torsby 197 påträffades inga lämningar. Direkt norr om Torsby 197 framkom en grop.

Förundersökningen genomfördes enligt den metod som angavs i undersökningsplanen. Matjorden och lagren därunder konstaterades därvid till stor del vara omrörda av tidigare markarbeten. Trots detta påträffades lämningar som belyser gravfältsmiljön. Schakt, anläggningar och lösfynd dokumenterades och karterades med GPS. Undersökningsplanens syfte och metodbeskrivning får anses vara uppfyllt.

Materialets potential

Förundersökningen i Höga har givit ytterligare kunskaper om gravfältsmiljön vilka tillsammans med tidigare utförda inventeringar och undersökningar i området kan ge en god grund för fortsatt forskning om fornlämningsmiljön vid "Högasund". Frågor som skulle kunna behandlas inom ramarna för fortsatt forskning är till exempel hur lång tid gravmiljön använts, relationer till farleden/hamnanläggningen Torsby 197, kopplingar mellan det Höga som nämns i de historiska källorna och de förhistoriska lämningarna samt om det finns någon koppling mellan gravmiljön och de fynd som påträffades vid undersökningen i samband med djurdammsbygget (se ovan).

Resultatet av förundersökningen visar även att ett område som varit utsatt för tidigare markgrepp med åtföljande omrörda lager och skadade lämningar ändå kan ha en vetenskaplig potential. Detta är något som även tidigare uppmärksammats vid undersökningar av gravar/gravfält, jämför till exempel med Riksantikvarieämbetet UV Västs undersökningar av "Spelehögen", Foss 165, där en till synes mycket skadad gravhög visade sig ha välbevarad inre struktur (Lindqvist 2006).

Slutsatser samt åtgärdsförslag

Vid förundersökningen i Höga påträffades anläggningar som troligen utgör delar av en sammanhängande gravfältsmiljö där de tidigare registrerade gravarna/gravfälten Torsby 4, 5 och 376 ingått. Brända ben från ett brandlager har ¹⁴C-daterats till tidig vendeltid. Gravmiljön ligger intill Torsby 197, ett smalt sund mellan Höga och Överön vilket kan ha använts som farled/hamnanläggning. I den del av schaktet som berörde Torsby 197 påträffades dock inga lämningar. I området har tidigare lämningar påträffats som tyder på aktiviteter under romersk järnålder–vikingatid. Som en följd av förundersökningen föreslår Bohusläns museum att utbredningen för Torsby 376 utvidgas. Gravfältet har dock inte avgränsats i och med förundersökningen. Det är därför Bohusläns museums bedömning att ytterligare antikvariska bedömningar bör göras vid eventuella framtida markarbeten inom det nu undersökta området.

Figur 8: Utsikt mot väster och Torsby 4 från Torsby 376. Foto: Mattias Öbrink

Referenser

Lindqvist, M. 2006. "Spelehögen" –en stor gravhög från romersk järnålder. *Arkeologisk slutundersökning/teknisk rapport, projekt Saltkällan-Håby, teknisk rapport 1 av 7. Foss socken, Foss Västergård 3:39, Raä 165*. Bohusläns museum Rapport 2006:08, Uddevalla.

Wickerts, M. 1998. Högarna vid Högasund. En annorlunda undersökning. *Fynd 1-2 1998*.

Åhman, E. 1978. Förhistoria i Hermansby II. Bronsåldern och järnåldern. I: Sjöberg, J-E. (red.). *Mellan älv och fjord*. Torsby, Harestad och Lycke hembygdsföreningar.

Otryckta källor

FMIS, Digitala Fornminnesregistret. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Mattsson, L., Ihr, A. & Nyqvist, R. 2004. *Rapport: Forskningsundersökning inom fastigheten Höga 1:2*. Institutionen för arkeologi, Göteborgs universitet. Stencil.

Wickerts, M. 2002. *Ny- och ominventering av gravfält. Fornlämning 5, Torsby socken, Kungälv kommun, Bohuslän, Västra Götalands län, Höga 1:3* (i manus).

Muntliga uppgifter

Mari Wickerts, arkeolog och ordförande i föreningen Arkeologi på väg, 2006-07-20.

Tekniska och administrativa uppgifter

Lst dnr:	431-69971-2005
BM dnr:	NOK 326-2006
BM pnr:	A237
Fornlämningsnr:	Torsby 197 och 376
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Kungälv
Socken:	Torsby
Fastighet:	Höga 1:3 m fl
Ek. karta:	7121 och 7131
Läge:	X 6415,34-6415,46, Y 1259,04-1259,29 Z 1-10
Koordinatsystem:	RT 90 2.5 gon V
Höjdsystem:	-
Uppdragsgivare:	Kungälv Energi AB Byggmästaregatan 5 442 81 Kungälv
Ansvarig institution:	Bohusläns museum
Projektledare:	Mattias Öbrink
Fältpersonal:	Per Falkenström
Konsulter:	Barbro Lindh, Bohusläns museum, Uddevalla (Osteologisk bedömning) Ångströmlaboratoriet, Uppsala (¹⁴ C-analys)
Fältarbetstid:	2006-07-19–2006-07-26
Arkeologtimmar:	37 timmar
Undersökt yta:	400 löpmeter
Arkiv:	Bohusläns museums arkiv
Fynd:	Förvaras i Bohusläns museums magasin (F nr: 1-2, 4-6). UM nr 29191.

Figurförteckning

Figur 1: Utdrag ur digitala fastighetskartan Kungälv kommun, skala 1:20 000, med undersökningsområdet markerat. Godkänd från sekretessynpunkt för spridning, Lantmäteriverket 2006-10-30. Inklipp; utsnitt Röda kartan med undersökningsområdet symboliskt markerat.

Figur 2: Utdrag ur digitala fastighetskartan Kungälv kommun, skala 1:10 000, med undersökningsområdet och omgivande fornlämningar markerade. Godkänd från sekretessynpunkt för spridning, Lantmäteriverket 2006-10-30.

Figur 3: Sprängningsarbete 2006-07-26. Foto: Per Falkenström.

Figur 4. Schaktning vid Vråstigen. Foto: Mattias Öbrink.

Figur 5: Delsträcka D från sydväst. Till höger om schaktet syns gravar. Foto: Per Falkenström.

Figur 6: Schakt och anläggningar. Skala 1:1500. Godkänd från sekretessynpunkt för spridning, Lantmäteriverket 2006-10-30.

Figur 7: Föreslagen ny utbredning för Torsby 376. Skala 1:2000. Godkänd från sekretessynpunkt för spridning, Lantmäteriverket 2006-10-30.

Figur 8: Utsikt mot väster och Torsby 4 från Torsby 376. Foto: Mattias Öbrink

Bilagor

Bilaga 1. Tabell 1: Schaktbeskrivning

Bilaga 2. Tabell 2: Anläggningsbeskrivning

Bilaga 3. Tabell 3: Fyndlista

Bilaga 4. Osteologisk rapport

Bilaga 5. Resultat av ¹⁴C-analys

BILAGA 1

Tabell 1: Schaktbeskrivning

Schakt delsträcka	Längd	Bredd	Djup	Lagerbeskrivning	Anläggning	Fynd	Kommentar
A	90 m	0,3-0,4 m	0,45-0,65 m	<p>Torv 0,1-0,2 m tjock.</p> <p>Därunder i N del, 0-10 m från N, brun sand, omrörd 0,2 m tjock. Under denna gul humös sand, omrörd 0,2 m tjock. Under denna gul sand.</p> <p>Mellan 10-15 m från N under torven; gulbrun sand 0,25 m tjock. Under denna berg.</p> <p>Mellan 15-50 m från N under torven; grå humös sand, bitvis omrörd 0,20 m tjock. Under denna gul sand.</p> <p>Mellan 50-67 m från N under torven; brun humös sand bitvis omrörd och bitvis med stora stenar 0,15-0,35 m tjock. Under denna grå siltig sand, från 52 m från N telekabel i/intill schaktets Ö sida.</p> <p>Mellan 67-84 m från N under torven; brun humös sand, bitvis omrörd 0,15-0,2 m tjock. Under lager denna A 2. Därunder gul sand med mussel- och snäckskal. Telekabel i/intill schaktets Ö sida.</p> <p>Mellan 84-90 m från N under torven; brun humös sand, bitvis omrörd 0,2 m tjock. Därunder brun sand bitvis omrörd 0,15 m tjock. Under detta brun sand med mussel- och snäckskal, Telekabel i/intill schaktets Ö sida.</p>	A1 och A2	1 ev. slagen flinta.	Schakt grävt i dike utmed sträckning för tidigare nedgrävd telekabel.
B	50 m	0,6-0,9 m	0,6-0,7 m	<p>Torv/matjord 0,15-0,35 m tjock.</p> <p>Därunder i N del (0-10 m från N) brun humös sand med enstaka mussel- och snäckskal, under denna gulgrå lerig sand med mussel- och snäckskal.</p> <p>I S del (från 10 m) gul lera under torv/matjord.</p>	A3	1 bergart, bearbetad	Tidigare nedgrävd telekabel fram-kom i schaktets hela sträckning.
C	30 m	0,3-0,6 m	0,1-0,3 m	<p>Torv 0,1 m tjock.</p> <p>Därunder berg. Svackor i berget fyllda med sand.</p>	A4 och A5	-	Sprängningsarbete utfördes i delar av schakt-sträckningen
D	80 m	0,3-0,4 m	0,2-0,55 m	<p>Torv 0,05-0,2 m tjock.</p> <p>Därunder 0-5 m från SV under torven: brun humös sand 0,25 m tjock, under denna gul sand.</p> <p>Mellan 5-7 m från SV, berg under 0,2 m torv.</p> <p>Mellan 7-10 m från SV under torven: brun humös sand 0,25 m tjock, under denna gul sand.</p> <p>Mellan 10-13 m från SV, A6 under torven. Under A6 gul sand.</p> <p>Mellan 13-17 m från SV under torven: brun humös sand 0,25 m tjock, under denna gul sand.</p> <p>Mellan 17-19 m från SV, berg i dagen.</p> <p>Mellan 19-22 m från SV, A7 under 0,2 m tjock torv.</p> <p>Mellan 22-24 m från SV under torven: brunsvart sotig sand 0,45 m tjock, under denna gul sand.</p> <p>Mellan 24-31 m berg under torven.</p> <p>Från 31 m från SV under torven: brun humös sand 0,2-0,25 m tjock, under denna gul sand.</p>	A6 och A7	-	-

BILAGA 2

Tabell 2: Anläggningsbeskrivning

Anläggning	Typ	Storlek (i plan)	Djup (m)	Fyllning	Fynd	Kommentar
A1	Härd	0,2x0,1 m stor i schaktet.	0,05	Svart sand med enstaka kolbitar och skörbrända stenar.	-	Härden delvis förstörd av telekabel.
A2	Brandlager	Ca 17 m långt och 0,3-0,4 m brett i schaktet.	ca 0,25	Sotig svart sand med inslag av skörbränd sten.	Bränt ben, F1-5	Troligen konstruktionsdel i förstörd grav. ¹⁴ C-datering, se bilaga 3 och 5.
A3	Grop	ca 2 m lång i schaktets längdriktning.	0,2	Brunsvart humös sand med enstaka skärviga stenar.	-	-
A4	Brandlager	ca 0,7 m lång (Ö-V) och 0,45 m (N-S) bred i schaktet.	0,1	Svart, fet sotig sand.	1 slagen kvarts	Troligen konstruktionsdel i förstörd grav. Låg i svacka i berg. S del framkom under torven, N del under ca 0,3 m vägfyllning. Sträcker sig troligen längre mot norr under befintlig väg.
A5	Stenkonstruktion, ev. del av stenpackning eller kantkedja.	0,6 m lång (N-S).	-	3 stenar, 0,4 - 0,3 m stora direkt under torven, Torv mellan stenarna.	Bränt ben, F6	Troligen konstruktionsdel i skadad grav, antydning till grav syns S om schaktet. .
A6	Stenpackning	Ca 3 m lång i schaktets längdriktning.	0,35-0,55	0,05-0,3 m stora stenar i flera skikt. Fyllningen mellan stenarna bestod av brunsvart sand	-	Troligen konstruktionsdel i skadad grav.
A7	Stenpackning	ca 3 m lång i schaktets längdriktning.	0,45	0,3 - 0,4 m stora och mindre skärviga stenar i flera skikt. Fyllningen mellan stenarna bestod av brunsvart sotig sand.	-	Troligen konstruktionsdel i skadad grav. Den brunsvarta fyllningen fortsatte utanför stenpackningen ytterligare 2 m mot nordöst, fram till en bergsklack. Stenpackningen var täckt av 0,2 m tjock torv.

BILAGA 3

Tabell 3: Fyndlista

Fyndnr	Sakord	Material	Antal	Vikt (g)	Fyndomständighet	Kommentar
F1	1 rörbensfragment, humant. 3 obestämt fragment.	Bränt ben	4	<1	Från brandlager A2	
F2	2 obestämt fragment.	Bränt ben	2	<1	Från brandlager A2	
F3	1 fragment överkäke, humant. 1 fragment käke, humant. 1 kraniefragment, humant. 6 obestämt fragment.	Bränt ben	9	2,2	Från brandlager A2	¹⁴ C-daterade till 1485+-30 BP, se bilaga 5. Ej magasinerade.
F4	1 rörbensfragment, humant. 5 obestämt fragment.	Bränt ben	6	<1	Från brandlager A2	
F5	6 obestämt fragment.	Bränt ben	6	<1	Från brandlager A2	
F6	1 rörbensfragment, animalt. 1 obestämt fragment, animalt med slaktspår.	Bränt ben	2	<1	Intill A5	

BILAGA 4

Osteologisk rapport

Fyndlista osteologiskt material tillvarataget vid schaktningskontroll intill fornlämningen Torsby 376, Kungälv kommun, Bohuslän.

Efter en översiktlig bedömning av tillvarataget benmaterial har jag kunnat konstatera att materialet innehåller fragment av bränt ben både från människa och djur. Det är alltså troligt att en befintlig grav berörts av arbetsföretaget.

I övrigt har så få ben påträffats att inga slutsatser beträffande gravfältets demografi kan göras utifrån detta material. Samtliga fyndnummer utom F3 innehåller sammanlagt < än 1 g ben.

F3 innehåller sammanlagt 2,2 g ben. Bohusläns museum har ingen osteologisk referenssamling, bedömning har gjorts med hjälp av i samlingarna befintligt material.

Fynd i Schakt 1, Torsby 376, Kungälv kommun Bohuslän

Fyndnummer	antal fragment	benslag	vikt
F1	4	1 rörbensfragment, humant 3 obestämt fragment	<1 g
F2	2	2 obestämt fragment	<1 g
F3	9	1 fragment överkäke, humant 1 fragment käke, humant 1 kraniefragment, humant 6 obestämt fragment	2,2 g
F4	6	1 rörbensfragment, humant 5 obestämt fragment	<1 g
F5	6	6 obestämt fragment	<1 g
F6	2	1 rörbensfragment, animalt 1 obestämt fragment, animalt med slaktspår	<1 g

BILAGA 5

Resultat av ^{14}C -analys

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppsala 2006-09-29

Mattias Öbrink
Bohusläns museum
Box 403
451 19 UDDEVALLA

Angströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Angströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 - 471 30 59

Telefax:
018 - 55 57 36

Hemsida:
<http://www.angstrom.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

Resultat av ^{14}C datering av bränt ben från Västra Götalands län.

Förbehandling av brända ben:

- 1,5 % NaOCl tillsatt till det rengjorda och krossade benprovet och blandningen fick stå i rumstemperatur i 48 timmar.
- Provet tvättat till neutral i avjoniserat vatten.
- 1M HAc tillsatt till provet och blandningen i rumstemperatur i 24 timmar.
- Provet tvättat till neutral i avjoniserat vatten och intorkat.
- Lakning med 6 M HCl och den erhållna CO_2 -gasen grafiteras därefter Fe-katalytiskt före acceleratormätningen av ^{14}C -innehållet.

RESULTAT

En korrektion motsvarande $\delta^{13}\text{C} = -27,3$ ‰ mot PDB har utförts.

Labnummer	Prov	^{14}C ålder BP
Ua-33010	Höga, Kungälv, F 3	1 485 ± 30

Med vänlig hälsning

Göran Possnert/Maud Söderman

Atmospheric data from Pearson et al (2004), OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005), calb r:5 sd:12 prob unpdfchron

